

Недавно сам се вратио са студијског боравка у Лондону где сам проучавао историјске изворе за свој нови истраживачки подухват о стварању Бановине Хрватске 1939, а у склопу научног пројекта „Историја политичких идеја и институција на Балкану у XIX и XX веку у Балканолошком институту САНУ. Током овог изузетно успешног боравка, имао сам прилику да прегледам и проучим велики број објављених дипломатских докумената Велике Британије 1918-1941 у велелепној згради Националне библиотеке, затим изузетно занимљиве новинске чланке и путописне извештаје о Краљевини Југославији (“The Times”, “The Daily Telegraph”, “Manchester Guardian”, “News Chronicle”, “Daily Herald”,) у Институту за међународне односе (Chatham House), те необјављену архивску грађу у Државном архиву (Public Record Office). Иначе, Државни архив у Великој Британији (Kew Gardens – предграђе Лондона) је сигурно једна од најбоље опремљених и организованих институција те врсте у свету, у којој свакодневно борави велики број истраживача из читавог света, трагајући за жељеним изворима. Док сам истраживао у овој установи пронашао сам прегршт необјављених дипломатских извештаја (претежно британског посланика у Београду Роналда Кембела) различитог степена тајности о међуратној Југославији 1937-1941. отворених за јавност од 1990.

Извори углавном укључују писма о личним импресијама британског посланика о најважнијим политичарима и официрима (Кнез Павле, Богољуб Јевтић, Милан Стојадиновић, Влатко Мачек, Антон Корошец, Драгиша Цветковић, Раденко Станковић, Иво Перовић, Момчило Нинчић, Драгољуб Јовановић, Душан Симовић, Слободан Јовановић, Александар Цинцар-Марковић, Иван Суботић, Јурај Крњевић, Јурај Шутеј, Аугуст Кошутић, Миха Крек, Фран Куловец и др.), затим смернице и наредбе британског кабинета (премијера Невила Чемберлена и Винстона Черчила и министара иностраних послова висконта Халифакса и Антонија Идна) о поступању посланика у појединим питањима из спољне и унутрашње политике Југославије, као што су: политика према влади Милана Стојадиновића и ЈРЗ, посебно у периоду 1938-1939, однос према споразуму Стојадиновић-Ђано од 1937, политика према економским односима Југославије и немачког Рајха, однос Велике Британије према конкордатској кризи, те њена политика према тзв. хрватском питању. О овој потоњој теми постоји огроман број докумената који показују да је Велика Британија подржавала хрватске политичке тежње, оличене у програму Хрватске сељачке странке, и да је вршила огроман притисак на кнеза Павла да изађе у сусрет Мачековим захтевима. Посебно су занимљиви и драгоцени извештаји о јавним и тајним посетама Мачекове десне руке Јурја Крњевића Лондону као и Меморандум конгреса америчких Хрвата за независну Хрватску од 25. маја 1939, упућен премијеру Чемберлену и министру Халифаксу. Сви ови извори ће

Пише: Мирослав Свирчевић
четвртак, 22 новембар 2012 10:07

сигурно бацити једно ново и сасвим другачије (у савком случају јасније) осветљење на међунационалне и међуверске односе у Краљевини Југославији у односу на оно тумачење, које нам је деценијама сервирала комунистичка историографија. После анализе ових докумената биће много јасније да ли је Краљевина Југославија била „тамница народа“, како су је пежоративно називали југословенски комунисти и хрватски националисти, или је то била само идеолошка парола без подлоге у историјским чињеницама, скована ради што лакшег постизања конкретних револуционарних циљева.

Осим тога, пронашао сам и многе друге документе, који нису директно везани за проблематику стварања Бановине Хрватске, али могу да буду од изузетног значаја за домаћу историографију. Један од њих је и тајни извешатај посланика Кембела од 31. јула 1939. о томе које ће руднике и рудна богатства (гвожђе, злато, сребро, цинк, магнезијум, хром, бакар, алуминијум) на тлу Југославије Хитлер сигурно користити за своје војне потребе у случају ширег европског рата. Извештај обилује импресивним подацима о најважнијим западноевропским, те италијанским и немачким улагањима у поједине руднике и њиховој експлоатацији (Велика Британија 41%, Француска 28%, Белгија 8%, Швајцарска 1%, Италија 2%, Немачка 0.9%).

Међутим, највећи значај сигурно имају извештаји из посебног одељења Архива Службе за специјалне операције (СОЕ). Посебан фонд у оквиру овог архива је посвећен Балкану и операцијама на његовом тлу. Између осталих, пронашао сам документе који доказују да је британска влада потплаћивала вођство Југословенске земљорадничке странке (4000 фунти стерлинга месечно) како би радило у корист британских политичких интереса, као и документе о директној умешаности британске тајне службе у организацију војног пуча у ноћи између 26. и 27. марта 1941, којим је збачено Намесништво на челу с кнезом Павлом и влада Цветковић-Мачек, и успостављен нови режим на челу с генералом Душаном Симовићем. Изузетно је занимљива и збирка докумената о десанту на Дрвар, која започиње телеграмом са захтевом да се иврши хитна провера примљене информације да је десант на Врховни штаб партизанских снага организован од стране једног Хрвата из најближег Титовог окружења, који је одлично говорио немачки (о овом питању постоји читав елаборат који мора пажљиво да се анализира).

У обиљу ове необјављене архивске грађе из Архива британске тајне службе, која представља прави рудник злата за озбиљне научне истраживаче, издвојио сам један документ, који бих желео укратко да представим читаоцима на сајту НСПМ. Реч је о извештају (без потписа аутора) под називом „Основа за политику према Југославији“ (The Basis of Policy for Yugoslavia) од 11. априла 1943, који је одредио судбину Србије и српског народа на Балкану у „новој Европи“, након завршетка Другог светског рата (PRO, FO 371, 30255, SOE/Yugoslavia 71, HS5/938). Иако има ознаку додатка (Appendix)

документ је изузетно јасан и прецизан. Из његове садржине се тачно може видети какве су биле намере британске владе према државном уређењу послератне Југославије.

Документ има два дела. У првом делу су потанко наведени и образложени принципи нове политике Гордог Албиона (њих 16) према Југославији, од којих су неки општег карактера док су остали усмерени на конкретна питања из области политичког, економског и социјалног уређења. Оно што је најважније јесте јасно изречена препорука обавештајних официра британској влади да војска генерала Драже Михаиловића не може бити сигурни ослонац за примену ових принципа (пре свега због „екстремног српског национализма“ Драгише Васића) и да због тога она више не може рачунати на подршку (материјалну и моралну) Велике Британије и осталих савезника. Из саме садржине документа се јасно може уочити сав цинизам и бескрупулозност англо-саксонске политике према Балкану у којој су Срби редовно извлачили најдебљи крај.

Први (а) принцип истиче да ће после рата „све три словенске нације“ (Срби, Хрвати и Словенци – прим. М.С:) у Југославији бити потпуно равноправне, да ће свака од њих владати искључиво својом територијом и да ниједна од њих неће подчињавати себи друге две нације.

Други (б) принцип се надовезује на претходни образлажући како Англо-саксонци схватају начело равноправности „све три словенске нације“ у Југославији. Он је истовремено најважнији за Србију и српски народ, пошто је отворено наговестио шта их чека након победе савезничких земаља над силама Осовине: „Стара политика административног централизма ће бити замењена политиком широке аутономије за СРПСКЕ (у документу је у блок форми написан придев српски - SERBIAN) провинције, што посебно важи за: Црну Гору, Македонију и Босну“. Овај принцип је детаљније разрађен у другом делу документа, који је дужи од првог и садржи детаљније опсервације. То је учињено у одељку „Регионални проблеми“. Ту се каже следеће: а) „За време турске владавине Срби су живели одвојено у различитим регијама; различите српске области су због тога имале различите степене развоја; ослобођење Србије је било остварено у успешним сукцесивним фазама; неке провинције су остале још дуго под турском или неком другом страном влашћу када је срце Србије стекло независност; све ово је имало за последицу дубоке разлике у културном развоју и традицији између различитих српских области, б) После 1918. влада у Београду није водила довољно рачуна о овим разликама, него је форсирала политику административног централизма; Београд је готово без изузетка слао чиновнике из Краљевине Србије на службу у нове области; народ у овим областима је трпео тешке пореске терете у корист Београда што је проузроковало огромно незадовољство локалног становништва; в) Због свега наведеног, у будућности се мора гарантовати широка аутономија за ове области. Народ

Македоније, Црне Горе, Босне и Војводине се не разликује од Срба, али он има другачији карактер и погледе од народа у Краљевини Србији тако да заслужује да ужива посебан политички положај у односу на Краљевину Србију; стара и веома лоша политика административног централизма неће бити обновљена; пореско оптерећење ће бити равномерно распоређено на различите провинције; државни службеници у свакој провинцији ће бити локални људи; најважније функције власти ће бити пренете са централне владе на обласне политичке органе.“

Као што се види, још су 1943. агенти британске тајне службе за специјалне операције препоручивали својој влади политику дробљења српског етничког простора и стварање нових, обласних политичких ауторитета у српским земљама из прилично неубедљивих разлога, а све у циљу остваривања равноправности „три словенске нације“ у Југославији. И стварно, има ли већег цинизма и неправде од изношења поменутих квалификација и препорука у тренуцима када је српском народу на Балкану буквално претио физички нестанак? Говорити о административном централизму Београда (а не помињући огромне уступке који су учињени приликом стварања Бановине Хрватске) и пореској оптерећености српских провинција изван Краљевине Србије у време када је српски народ у тзв. НДХ био излаган најмонструознијим облицима геноцидног уништења од стране Хрвата и муслимана – усташа, када је српски народ у Бачкој био излаган терору мађарских фашиста а у Банату страховлади Немаца – Фолксдојчера, када су Срби у врањанској области и Македонији страдали од бугарских окупационих снага а на Косову и Метохији од балиста под италијанским покровитељством, док је при томе сама Србија била под немачким протекторатом с Недићевом администрацијом без политичке власти, препуна избеглица (српских и словеначких) и подељена на различите фракције у грађанском рату (ЈВО, НОП, Српска државна стража, Љотићев Српски добровољачки корпус) које су се међусобно бориле до истребљења (слично је било и у Црној Гори), јесте више него цинично, злонамерно и неправедно.

Да ли је такав третман заслужио народ који је био најоданији савезник Велике Британије и САД на Балкану током два светска рата? О томе се могу водити историјске, филозофске и етичке расправе, али остаје чињеница да се све ово некако уклапало у старо правило енглеске политике на Балкану да Србе, као једини озбиљан државотворни народ, треба спутавати у миру јер су им државне амбиције велике и опасне, а да их треба користити у рату јер су изразито ратоборни. Очигледно је да је Черчил усвојио препоруке својих агената на терену и изабрао Броза и његову војску као главне савезничке играче на Балкану. О томе је веома лако постигао споразум са Стаљином неколико месеци касније у Техерану (28. новембар – 1. децембар 1943), обзиром да су се политички интереси Велике Британије (и САД) потпуно подударили са Стаљиновом политиком, заснованом на антисрпској идеологији Коминтерне.

Пише: Мирослав Свирчевић
четвртак, 22 новембар 2012 10:07

Када се дубље растумаче наведени принципи нове британске политике према Југославији, може се лако уочити њихова невероватна сличност с принципима југословенског уставног уређења од 1974, нарочито када је у питању уставни положај СР Србије, њених аутономних покрајина и српског народа у другим југословенским републикама. Додуше, у документу се не помињу Косово и Метохија, али то не пориче наведену сличност. Такође, ови принципи неодољиво подсећају на ону злокобну крилатицу југословенских комуниста „Слаба Србија – јака Југославија“. То само може да значи једну ствар: да титоистичку верзију социјалистичког федерализма, препуну нелогичности и комичних фантазија није створио њен номинални аутор Кардељ, него Велика Британија и САД. По свему судећи, после раскида са Стаљином 1947/48, Броз је главне инструкције и наредбе за алхемијско експериментисање у југословенској уставној лабораторији добијао од Запада. Он их је ревносно извршавао а заузврат то дебело наплаћивао политичким и финансијским уступцима, како би сервисирао свој прескупи диктаторски режим и постао лидер трећег света. Броз није ништа радио на своју руку, чак ни када је минимално хтео да мења уставно уређење. Наведени историјски документ доказује да Устав СФРЈ од 1974. није створила Комунистичка партија Југославије, него британска спољна политика. Тек је после откривања овог документа дефинитивно постало јасно зашто је Запад најодлучнији и најфанатичнији бранилац „тековина“ морбидног Устава од 1974, после распада Југославије 1991. Тај устав је заправо чедо западне дипломатије и због тога је НАТО био одлучан да га и оружјем брани од његових рушилаца, углавном Срба који су једини на својој кожи осетили све његове алхемијске отрове и ватре.

Сада су јасне и многе друге ствари. Јасно је зашто је Бадинтерова комисија пошла од његових принципа приликом израде елабората о уставноправном стању СФРЈ 1991. Такође, јасна је и сврха хашког трибунала. Његова сврха није да суди појединцима који су починили ратне злочине током крвавих грађанских ратова у бившој Југославији као директној последици примена одредби Устава од 1974, него да суди свима оним који су се усудили да га руше. У том смислу, Хашки трибунал није створен да би судио Србима, како се то најчешће наглашава у српској јавности. Хашки суд је створен да суди рушитељима Устава од 1974, премда су то већином Срби, јер је њих највише осакатио. Устав од 1974. представља неку врсту балканске политичке библије, која се ни по коју цену не сме газити. Сваки покушај нарушавања наметнутог „уставног јеванђеља“ Запад сурово кажњава. Због тога су и покренути поступци против политичких и војних руководства Србије, Републике Српске и некадашње Републике Српске Крајине, пошто су она показала највише „дрскости“ да „Кардељево Повељу друштва“.

Само се на овај начин може објаснити чињеница да су доказани злочинци попут Орића, Харадинаја и Љимаја или ослобођени од оптужбе или осуђени на симболичну казну, пошто они нису рушили Устав од 1974. него су га напротив бранили. Само се тако може објаснити чињеница да су Туђман, Изетбеговић, Месић, Ђукановић и Бошкоски измакли руци правде, јер су и они схватили о чему се овде заправо ради. Месић као интелегентан

и лукав политичар је то први схватио напустивши ХДЗ, која се залагала за отцепљење Херцег-Босне од БиХ и припајање Хрватској, тј. за рушење Устава од 1974. Када је Туђману било забрањено да ће бити оптужен због давања подршке хрватској политичкој творевини у БиХ, напречац је заборавио на непријатељство са Изетбеговићем, јединим искреним браниоцем Устава од 1974. у босанско-херцеговачкој средини, склопивши с њим споразум о изградњи Федерације БиХ. Цех су платили локални вођи ХВО, Дарио Кордић и Тихомир Блашкић, доказани мрзители Устава од 1974, који су добили драстичне затворске казне од хашког суда. Напоследку, и црногорски неокомунистички вођ Ђукановић је био принуђен да спасава властиту кожу, одрицањем од српског националног идентитета и повратком на изворни комунизам оличен у начелима Устава од 1974, који је обликовао сепаратну црногорску нацију. Такође, и некадашњи министар унутрашњих послова Македоније Љубе Бошкоски је ослобођен од свих оптужби премда је његова улога у оружаним чаркама с наоружаним Албанцима у околини Тетова пре неколико година била више него сумњива. Но, једно је сигурно: краткотрајни рат у Македонији између државе и наоружаних тетовских Албанаца се није водио због рушења или очувања Устава од 1974, него због нарушене равнотеже моћи и власти између македонских политичара и локалних албанских вођа.

Због свега тога, Срби су добили највише затворске казне. Такву судбину би имао и Милошевић да није преминуо. Нема сумње да ће исту судбину имати и Караџић. Ако Хаџић и Младић буду пронађени и изручени трибуналу, и они ће проћи као и остали осуђени Срби. С друге стране, Готовина може да се нада или ослобађајућој пресуди или симболичној казни. Иако је постоје озбиљни докази да је војска под његовом командом починила бројне злочине против српског становништва током „Олује“, то неће имати никаквог утицаја јер постоји једна изузетно значајна олакшавајућа околност: Готовина је злочине вероватно починио, али у одбрани балканске уставне библије тако да не мора много да стрепи за своју судбину.

Напоследку, не треба заборавити да је и покојни премијер Ђинђић ликвидан непосредно после давања интервјуа „Вечерњим новостима“ у коме је рекао да му се чини како је некадашње начело „Слаба Србија – јака Југославија“ замењена начелом „Слаба Србија – јак Балкан“, те да ће он све учинити да то не буде тако. После тога, уследио је атентат у коме је он смртно страдао.

После изложене расправе може се лако дешифровати и дипломатска фраза да ће Србија приступити Европској Унији кад постигне пуну сарадњу са Хашким трибуналом. Преведена на свакодневни језик обичних људи, ова фраза значи да Србија мора да прихвати све „вредности“ Устава СФРЈ од 1974. ако жели да преговара о свом уласку у Европску Унију. Другим речима, Србија мора да призна независност Косова и Метохије, да усвоји Пајтићев неохабзбуршки статут за Војводину, да пристане на гашење

Британска политика према Југославији 1941-1944 – основни извор Устава СФРЈ из 1974.

Пише: Мирослав Свирчевић
четвртак, 22 новембар 2012 10:07

Републике Српске и да потпуно заборави на Србе из некадашње Војне Крајине, Црне Горе и Македоније, ако уопште намерава да настави своје интеграционе процесе у „евро-атлантске“ структуре. Превисока цена за једно велико ништа! Искрено се надам да је Србија нешто научила из своје прошлости.

(Из архиве НСПМ, 12.05.2009.)